

Kartka z liturgii

Nr 79_2020_21

SRODA POPIELCOWA

WSKAZANIA NA ŚRODĘ POPIELCOWĄ

1. We Mszy świętej, z którą łączy się błogosławieństwo popiołu i posypanie głów wiernych, opuszcza się akt pokuty.
2. Błogosławieństwo popiołu odbywa się po homilii mszalnej. Pobłogosławienia popiołu i posypania dokonuje ten sam kapłan.
3. Celebransowi posypuje głowę inny kapłan. W razie nieobecności innego kapłana sam celebrans, zwrócony w stronę ołtarza i pochylony nic nie mówiąc, posypuje sobie głowę popiołem.
4. Przy posypywaniu głów popiołem można stosować formułę; „Nawracajcie się i wiercie w Ewangelię” albo: „Pamiętaj, że jesteś prochem i w proch się obrócisz”.
5. Pobłogosławienie popiołu może się odbyć podczas każdej Eucharystii z udziałem wiernych.
6. W kościołach, w których jest tylko jedna Msza święta i odbywa się błogosławieństwo popiołu, nie jest dozwolona Msza pogrzebowa.
7. Środa Popielcowa jest obowiązującym dniem pokuty, który należy zachować w całym Kościele, dlatego zachowujemy post ścisły (obowiązuje od 18 - do 60 lat) oraz post jakościowy (czyli bezmięsny - od 14-go roku życia [nazywany także wstrzemięźliwością lub abstynencją]).
8. **Należy przygotować:** popiół przygotowany z gałązek palm lub innych drzew, poświęconych w roku poprzednim (na skromnej i odpowiedniej tacy); wodę święconą i kropidło; ciepłą wodę z płynem do mycia i ręcznik do obmycia dłoni kapłana po posypaniu; nie należy stawiać tacy z popiołem na ołtarzu.

Por. „Kalendarz liturgiczny diecezji zielonogórsko – gorzowskiej. Rok 2020”. s. 65

OBRZĘD POSYPANIA GŁÓW POPIOŁEM

W starożytnym Kościele rzymskim popiół był używany początkowo prywatnie jako dodatek do obrzędów pokutnych. Liturgiczne użycie popiołu jest udokumentowane w Rzymie dopiero w XII w., a wcześniejsze źródła (przede wszystkim sakramentarze) konsekwentnie o nim milczą (często mówią za to o włosiennicy).

Popiół w liturgii należał najpierw do obrzędów pokuty publicznej, która stanowiła w starożytności jedyną szansę pojednania z Kościołem po szczególnie ciężkim grzechu. Św. Ambroży mawiał “Tak jak jeden chrzest, tak jedna pokuta” (De poenitentia, 2, 10, 95). Inauguracja pokuty odbywała się w środę przed Wielkim Postem. Sakramentarz gelazjański (Gelasianum). Nie ma tu jeszcze mowy o posypaniu głowy popiołem, natomiast mówi się o włosiennicy.

Pierwsze liturgiczne świadectwo użycia popiołu na początku okresu pokuty znajdujemy w X w. w *Ordo* z benedyktyńskiego opactwa w Prüm (Nadrenia, dzisiejsze pld.-zach. Niemcy niedaleko granicy z Belgią), autorstwa mnicha Reginone (840-915). Opis ten dotyczy środy popielcowej (*caput quadragesimae*). Przytoczmy fragment tego *Ordo* wg recenzji Burcharda z Wormacji, również w Nadrenii:

Na początku Wielkiego Postu (in capite quadragesimae) wszyscy pokutnicy, którzy podjęli lub podejmą publiczną pokutę, stawiają się u wejścia do kościoła przed biskupem miasta, ubrani w wory i bez obuwia, upadłszy twarzą do ziemi, uznając się winnymi swojego stanu; mają tam być dziekani czyli archiprezbiterzy parafii wraz ze świadkami, czyli prezbiterami pokutników, którzy mają starannie oceniać ich zachowanie. I (biskup) nakłada wyznaczone rodzaje pokuty według rodzaju winy. Potem wprowadza ich do kościoła i wraz z całym duchowieństwem upadłszy na twarz ze łzami śpiewa siedem psalmów pokutnych w intencji ich uwolnienia. Wtedy powstawszy do przepisanej modlitwy nakłada na nich rękę, kropi wodą święconą, nakłada najpierw popiół, a potem włosiennicę na ich głowy, a wśród lamentów i wzdychania wymierza im karę na wzór Adama, który został wygnany z raju, tak i oni za swoje grzechy zostaną wygnani z kościoła. Następnie nakazuje posługującym, aby wypędzili ich za bramy kościoła, a duchowni idą za nimi ze śpiewem responsorium *In sudore vultus tui*. (PL 140, k. 984).

Odnowiona liturgia skróciła obrzęd błogosławieństwa popiołów, opracowany na nowo przez Grupę Studyjną nr XI pod kierownictwem Josepha Paschera (*Notitiae* 1982). Skrócony obrzęd wszedł do obrzędów Mszy (poprzedni odprawiano przed rozpoczęciem Mszy) i zastąpił akt pokutny. Dodatkowo do gestu posypania głów popiołem dodano nowy werset biblijny: „Nawracajcie się i wiercie w Ewangelię” (Mk 1, 15), a dotychczasowy „Pamiętaj, że jesteś prochem i w proch się obrócisz” (por. Rdz 3, 19) stał się alternatywnym.

Ważny liturgista E. Lodi proponuje, aby gest posypania głów popiołem rozumieć jako prawdziwe wybranie (*electio*) do odbycia drogi oczyszczenia i oświecenia w perspektywie powrotu do odnowienia godności chrzcielnej. W tym sensie popielcowy znak krzyża na czole mógłby być świadectwem wiary.

ks. Dominik Ostrowski

Tłumaczenia tekstów łacińskich własne (przyp. aut.).